

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд ФЛЕЙТОВИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

В КАМЕРНАТА МУЗИКА ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ

от Лъейля Агим Бекири-Вула

(изпълнителска докторантура)

Рецензент: проф. д-р Сава Димитров

НМА „Проф. Панчо Владигеров”

Авторката на дисертационния труд Лъейля Агим Бекири-Вула е родена през 1989 г. в Пожаревац, Сърбия. Завършила е специалността флейта във Факултета за музикално изкуство на университета „Св. Кирил и Методий” в Скопие, Македония, придобила е и магистърска степен в Музикалния факултет на Университета за изкуства в Нови Сад, Сърбия. Има богата изпълнителска дейност като солист и член на камерни състави. Носителка е на множество награди.

Предлаганият дисертационен труд е пряко свързан с досегашните ѝ занимания като изпълнител, но включените анализи са обогатени с допълнителни сведения за автори, епоха, специфика на изпълнителското майсторство.

Още в началото трябва да се отбележи задълбоченото познаване на Л. Бекири на съществуващата чужда литература по разглежданите в изложението множество произведения – свидетелство за това е и приложената библиография към дисертационния труд. От друга страна, кандидатката познава очевидно добре и различни записи на произведенията, послужили ѝ за сравнение и обогатяване с нови идеи при изпълнение. Струва ми

се, че това е и едно от най-съществените достойнства на труда – че се представят много факти, с които кандидатката се е запознала в подготовката си за изпълняване на представените творби, като в самия дисертационен труд творбите не са разглеждани хронологически, а са групирани въз основа на изпълнителския състав, предвиден от композиторите. За да обхване изключително широката тема, която е избрала, на Л. Бекири ѝ се е наложило да разгледа много проблеми, като представя на първо място основни принципи на работа с флейтата като инструмент въз основа на конкретните произведения. Трябва да се посочи обаче, че тя не се увлича в описанието на конкретните задачи, а запазва строго стегнатия характер на изложението си. (След като се запознах подробно с дисертационния труд смятам, че избраното заглавие подвежда, защото в него не се говори изобщо за камерната музика през вековете, а вниманието на кандидатката е насочено само към периода от барока до наши дни.)

Трудът се състои от седем глави, като се започва с исторически преглед за развоя на флейтата като инструмент, значението ѝ в музикалната история и преди всичко ролята ѝ в камерната музика. Изчерпателно е описано и изяснено самото съдържание на термина камерна музика, като това се свързва със спецификата в работата на флейтиста в камерните състави. Акцентът в работата пада основно на комбинацията на флейтата с други духови инструменти, като са включени и някои изключения.

След въстъплението се пристъпва към представяне на произведения за различни камерни формации, в които флейтата присъства като инструмент - от дует до квинтет: дуо флейти, дуо

флейта и кларинет, дуо флейта и пиано, трио флейта, кларинет и фагот, квартет флейта, цигулка, виола и виолончело и квинтет флейта, кларинет, фагот, корна и пиано. Още тук трябва да се подчертае, че изборът е направен въз основа на факта, че кандидатката познава отлично представените произведения, работила е върху тях и ги е свирила в различни състави. Доказателство за това е приложеният специален списък с участия на кандидатката в различни състави на шест рецитала, което е допълнително обяснение за избора ѝ на произведенията, включени в дисертационния труд, който на пръв поглед изглежда хаотичен, защото включва автори от различни стилове и епохи (като преобладават съвременни композитори), групирани само въз основа на формата, която те са избрали за своите произведения.

При това преди анализа на всички произведения са предложени кратки биографични справки за авторите, което обяснява и връзката им с камерната музика изобщо. Някои части на изследването са обогатени съществено и с текстове от самите композитори, което съществено улеснява изпълнителя на произведенията им в неговата работа. При съвременните автори кандидатката търси дори контакт с композиторите, за да получи по-изчерпателни обяснения за творбите им. От изводите, които прави след анализ на произведенията им кандидатката често достига до по-големи обобщения, които засягат или проявите на конкретна музикална формация, или за характеристика на стила, според който са изградени те.

Нужно е да се отбележи, че при всичките разглеждани произведения цялото внимание е насочено специално към проблемите при изпълнението на флейтата, включена като партньор в тях, като интонация, динамика, тембър, вбрато, темпо. (Умишлено

не употребяват думата *предизвикателство* в своята рецензия, защото тя внася публицистичен елемент в изложението, докато то е построено строго научно.)

Кандидатката започва същинското си изложение с втора глава, посветена на дуото на флейта и кларинет, като творбите се разглеждат в исторически план, а се включва и формален и хармоничен анализ. Посочват се различията при изпълнението и интерпретацията на флейтата и кларинета с оглед на интонация, техника и динамика. Разглежда се въпросът за импровизацията, като се прави обобщение за възможности за импровизация при камерните произведения изобщо. Във връзка с произведението на А. Жоливе специално внимание се отделя на изпълнението на атонална музика в комбинацията от двата инструмента. Произведенията, които са разгледани тук, са три и техни автори са Гордън Левин – *„Носталгия по Испания”*, Оливър Труан – *„Преследването”*, и Андре Жоливе - *Сонатина*. (Както отбелязва в автореферата си кандидатката, направеният ѝ подробен анализ на творбата на Оливър Труан е бил от съществена полза при концертното ѝ изпълнение, което ѝ е донесло Трета награда на Международния конкурс „Музиката и земята” в София (2018).)

В третата глава се прави анализ на дуото за флейти, макар че композиционно би било по-добре тъкмо с тази част да се започне представянето на различните видове камерни формации. Още повече, че, както самата кандидатка подчертава, това е най-специфичната формация поради факта, че двата инструмента са еднакви и при тях трябва да се отчитат сходни изисквания. Тук авторката отделя специално внимание в отделна част от изложението на начина на свирене при барока и класицизма, като обръща внимание и на

атоналната музика. Разглеждат се смесено въпросите на стила, интерпретацията, техниката, динамиката, темпото, хармонията, цвета, вибраторото, амбитуса. Произведенията, които са анализирани изчерпателно в тази глава, са от Роберт Мучински – „*Дуо за флейти*”, Лудвиг ван Бетовен – „*Алегро и менует*”, и Георг Филип Телеман – *Соната за две флейти*, като при представянето им се тръгва хронологически от зад напред.

В четвърта глава се разглежда дуото на флейта и пиано. Кандидатката се ограничава с представянето само на две произведения – *Сонатата „Ундине”*, Оп. 167 от Карл Райнеке и *Сонатата за флейта и пиано*, Оп. 94 от Сергей Прокофиев, които тя избира да разгледа като пример за камерна музика въз основа на начина на построяването им. При това се прави съпоставка между двете произведения въз основа на редица показатели – музикални и технически пропорции, технически трудности, изисквания за представяне, иновативни моменти, музикална идея, атмосфера и стил, сходства и различия. В тази част специално с оглед на флейтата се прави анализ на изискванията за изпълнение, иновационните моменти, музикалната идея и стила.

В по-кратката пета глава се представя триото от дървени духови инструменти – флейта, кларинет и фагот. Тук вниманието е насочено преди всичко към изискванията към инструментите за звук, тембър и вибраторото. Произведенията, на които се прави анализ, са от Гаспар Кумер – *Трио*, Оп. 32, и Башким Шеху – *Трио*.

Следвайки съчетаването на флейтата с различни духови инструменти, в шеста глава кандидатката представя клавирния квинтет – пиано, флейта, кларинет, фагот и корна. Произведенията, които са представени тук, са квинтети от Николай Римски-Корсаков и Ханс Хубер, които кандидатката определя като много комплексна

камерна музика, прекрасни, предлагащи прекрасна музика. Специално се подчертава, че в такава формация флейтата трябва на първо място да търси комбинацията с другите духови инструменти, а след това вече четирите инструмента заедно да търсят връзка с пианото.

В седма глава вниманието е насочено към съчетаването в квартет на флейтата със струнни инструменти – цигулка, виола и виолончело. Тук е представен *Квартет № 285* на Волфганг Амадеус Моцарт, което разкрива съществуващите големи различия между включените инструменти, като при изпълнение в сравнение със струнните флейтата има по-мек, по-топъл тон.

В заключението към направените анализи в дисертационния труд още веднъж се отбелязват възможностите на флейтата като партньор в камерната музика, като се подчертава, че тези възможности трябва да се използват в зависимост от стила, различен в различните епохи, и самата камерна формация, като се обръща специално внимание на динамиката, артикулацията, интонацията, вибратото и тембъра. Всичко това трябва да се има предвид обаче не само при изпълнението на музикалните произведения, но и при подготовката на младите музиканти, бъдещи изпълнители.

В заключителните си думи кандидатката преценява, че е необходимо да посочи и ред други представителни произведения от Вивалди, Телеман, Кванц, Бах, Хайдн, Вебер и др., включващи флейтата в камерни състави, които биха могли да бъдат обхванати от темата, но прави уточнението, че те не са били част от изпълняваната от нея програма.

Както е подчертано в автореферата, програмата от шестте рецитала, представящи различните музикални формации с участието на Л. Бекири като флейтистка, включва премиерни изпълнения на пет от представените произведения (в Северна Македония, но и в България). Според съществуващите изисквания в автореферата са отбелязани и всичките публикации на кандидатката, които не са свързани пряко с дисертационния ѝ труд, но разкриват ангажираността ѝ към музикалното и изпълнителско творчество.

По традиция при разглеждане на дисертационни трудове голямо внимание се обръща на приносите на докторанта. Смятам, че в конкретния случай действително може да се говори за принос, не само заради популяризаторската дейност на кандидатката, а защото макар да разглежда изпълнението на твърде много произведения, с които Л. Бекири се занимава в изложението си, в повечето случаи тя достига до умели обобщения и така съществено обогатява труда си.

Предложеният дисертационен труд е безспорно приносен с множеството конкретни теми, които разглежда задълбочено и с внимание, за да достигне до съществени обобщения. Затова въз основа на всички изложени факти аз смятам, че на Лъейля Агим Бекири-Вула може да бъде присъдена образователната и научна степен *доктор*.

София, 10 май 2019 г.

Проф. д-р Сава Димитров